

Hakemli Yazılar

Refereed Articles

Cumhuriyet'ten Günümüze Bilgi Profesyonellerinin Eğitiminde Başlıca Yönelişler

The Major Trends in the Education of Information Professionals since the Foundation of the Republic

İrfan Çakın

Öz

Türkiye 'de bilgi merkezlerinde profesyonel görevler yapacak nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi çabaları neredeyse Cumhuriyet 'le yaşıttır. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi sürecinde ortaya çıkan yönelişleri, gerçekleştirildikleri dönemler açısından ele almak ve incelemektir.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi profesyonellerinin eğitimi, kütüphanecilik eğitimi, arşivcilik eğitimi*

Abstract

Education of qualified manpower to undertake professional duties in the information centers in Turkey is almost as old as the foundation of the Republic. This study aims to establish the major trends in this process of education in terms of the periods they were implemented.

Keywords: *Education of information professionals in Turkey, library education, archive education*

* Prof. Dr. İrfan Çakın, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Başkanı, (irfan@hacettepe.edu.tr)

Giriş

"Bilgi profesyoneli" kavramı, literatürde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Geniş anlamda bilgi profesyoneli, yaptığı işle ilgili olarak gerçekleştirdiği faaliyetler sırasında yoğun bir şekilde bilgi kullanma konumunda bulunan, bilim adamları, araştırmacılar, yayıncılar, gazeteciler, turizmciler, hekimler, mühendisler, avukatlar, öğretmenler, yöneticiler gibi çeşitli meslek gruplarını içerirken, dar anlamda *"ister kütüphane, arşiv, dokümantasyon merkezi gibi geleneksel kuruluşlarda isterse yeni yeni ortaya çıkan ve kayıtlı bilgi aracılığı ile başkalarına hizmet sunma konumunda olsun, her türlü kayıtlı bilginin sağlanmasına, düzenlenmesine, erişimine, yeniden biçimlendirilmesine, iletilmesine ve korunmasına yönelik çeşitli hizmetleri oluşturma, yürütme, yönlendirme ve geliştirme bilgi, beceri ve tekniklere sahip nitelikli insan gücünü"* ifade etmek için kullanılmaktadır (Çakın, 2000: 9).

Türkiye'de bilgi merkezlerinde görev yapacak nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi gerektiği neredeyse Cumhuriyet ile birlikte ortaya çıkmış, ancak öncelik kütüphaneciliğe verilmiştir. Kütüphanecilik bölümleri uzun yıllar kütüphanelere, arşivlere ve dokümantasyon merkezlerine profesyoneller yetiştiren kuruluşlar olarak algılanıp tanımlanmışlardır. Gerçekte kütüphanecilik, arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon diye tanımlanan çalışma alanları, kayıtlı bilginin denetimi bağlamında benzer yaklaşımlar sergilemelerine, benzer teknikler içermelerine ve zaman zaman da benzer sorunları paylaşıyor olmalarına karşın, aralarında önemli farklılıkların da bulunduğu unutulmamalıdır. Çeşitli ülkelerde kütüphanecilerin, arşivistlerin, dokümantalistlerin birbirinden ayrı meslek kuruluşlarının çatısı altında örgütlenmeleri, bir anlamda, bu farklılıkların bir sonucudur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversite yapılanması içinde bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesini amaçlayan akademik birimler, ulusal düzeyde faaliyet gösteren meslek örgütlerinin büyük çabaları sonucunda kurulmuştur (Stieg, 1992: 24-36). Her örgüt, sorumluluğunu taşıdığı alanda nitelikli insangücünün yetiştirilmesine büyük önem vermiş ve bu bağlamda hem yönlendiren hem denetleyen hem de onaylayan konumunu uzun yıllar sürdürmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi sürecinde ortaya çıkan yönelişleri, bu yönelişlerin gerçekleştirildikleri dönemler açısından ele almak ve incelemektir. Bu dönemler; "1923-1952", "1953-1987", "1988-2001" ile "2002 ve sonrası" olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

1923 - 1952 Dönemi:

Türkiye'de Cumhuriyetle birlikte, aralarında bilgi ve belge hizmetlerinin iyileştirilmesinin de yer aldığı birçok alanda önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Amaç, ülkeyi çağın koşullarına uygun bir yapılandırmaya kavuşturmaktır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında hazırlanmış iki raporda kütüphanelerde görev yapacak nitelikli insan gücüne duyulan gereksinime dikkat çekilerek, bu alanda elemanların yetiştirilmesi için bazı girişimlerde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu raporlardan ilki, 1924 yılında ülkemize gelen, ünlü eğitimci John Dewey'e aittir. Dewey raporunda, gençlerin kütüphaneci olarak yetiştirilmek üzere yurt dışına gönderilmesini ve ayrıca, öğretmen okullarının ders programına "kütüphanecilik tatbikatını gösterecek" derslerin eklenmesini önermiştir (Ersoy ve Yurdadoğ, 1963: 206).

Hamit Zübeyr Koşay tarafından 1925 yılında hazırlanan ikinci raporda ise, kütüphane ve kütüphanecilik konularında yapılması gereken işlere değinilirken, kütüphanecilik tekniklerini bilen elemanların yetiştirilmesi için Darülfünun'da bir kütüphanecilik bölümünün açılması gerektiği dile getirilmiştir (Baysal, 1992:56).

Dewey'nin önerisine uyularak kütüphanecilik alanında yetiştirilmek üzere yurt dışına gönderilen ilk öğrenci, Fehmi Ethem Karatay'dır. Karatay'ı, 1930'lu yılların sonunda, aralarında Adnan Ötügen'in de bulunduğu üç kişilik bir grup izler.¹ Bu dönemde arşivcilik alanında yetiştirilmek üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesi hakkında Bakanlar Kurulu tarafından alınmış bir kararın bulunduğu da anlaşılmaktadır. 12 Ocak 1935 tarih ve 2/1849 sayılı Bakanlar Kurulu kararında, *"...tarihi evrakı düzeltme işleriyle uğraşacak bir arşiv idaresi teşkili gerekli görüldüğü ve bunun için hukuk fakültesi veyahut üniversite tarih bölümünü bitiren gençlerden birkaçının bir iki sene müddetle Peşte, Viyana, Dresden ve Gand'daki arşivlerde çalışmaları..."* istenmişse de (Binark 1980:222), gerçekleştirildiği konusunda bir bulguya rastlanmamıştır.

Kütüphanecilik alanında mesleki bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla yurt dışına gönderilenlerin geri dönüşlerinde önceliklerinden biri, kütüphane çalışanları ya da ileride çalışmak isteyenler için kısa süreli mesleki kurslar düzenlemek olmuştur. Bu kurslardan ilki, Eylül 1925 - Mayıs 1926 arasında Fehmi Ethem Karatay tarafından, diğeri ise Mart 1942 - Mayıs 1952 arasında Adnan Ötügen tarafından yürütülmüştür. Bir başka kurs da Ankara'da, Ziraat Fakültesi'nin öncüsü olan, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kütüphanesini kurmakla görevlendirilen Dr. Josef Stummvoll tarafından 1936 yılında, üç ay boyunca haftada iki yarım gün olarak yürütülmüştür. (Ötügen, 1957:1-6).

¹ Bu süreç I. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yeniden gündeme gelmiş ve daha sonra 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde de desteklenmiştir.

Çoklukla üniversite kütüphanelerinde görev yapanlar ile kamunun çeşitli kurum kütüphanelerinde çalışanların devam ettiği bu kurslarda, kütüphanecilik bilgi, beceri ve tekniklerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Stummvoll tarafından yürütülen kursun içeriği hakkındaki bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Buna karşın, Karatay tarafından açılan ve haftada üç gün birer saat olarak verilen bu kurslarda dersler; "idare", "katalog tertip ve tahriri" ile "kitabiyat" diye üç ana gruba ayrılmış ve her grup kendi içinde alt konulara bölünmüştür (Ötüken, 1957: 6). Kitabiyat grubu içinde yer alan "bibliyografi" konusunun dokümantasyon bağlamında kullanılmış olup olmadığı açık değildir.²

Adnan Ötüken tarafından Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde yaklaşık on yıl boyunca yürütülmüş olan kursların amaçları, 17 Kasım 1944 tarihinde çıkarılan bir yönetmelikte;

"a) Kütüphanelerde çalışan memurların bilgilerini artırmak suretiyle mevcut kütüphanelerimizdeki kitapların metotlu bir şekilde tasnifini sağlamak ve kütüphanelerin verimini artırmak.

b) Kütüphaneciliğin meslek haline gelmesine etkili olmak.

c) Bilgili kütüphane memurları yetiştirmek" olarak belirtilmiştir (Ötüken, 1957:20).

Dersler A ve B grubu diye iki genel gruba ayrılmıştır. A grubuna üniversite mezunları ile üniversite öğrencileri kabul edilirken, B grubuna lise mezunları sınavsız, ortaokul mezunları ise sınavla alınmışlardır. İlgili yönetmelik çerçevesinde, A grubu öğrencilerinin dört sömestre devam eden kurslar sonunda girecekleri sınavlarda başarı olurlarsa uzman kütüphaneci ünvanını, B grubu öğrencilerinin ise iki sömestre devam eden kurslar sonunda girecekleri sınavlarda başarılı olurlarsa kütüphane memuru ünvanını almaları öngörülmüştür (Ötüken, 1957:21-22).

Adnan Ötüken tarafından on yıl boyunca sürdürülmüş olan bu kurslarda, arşivcilik bilgilerinin başlı başına bir ders olarak kütüphanecilik programlarında yer aldığını görmekteyiz. Arşiv dersinin kapsadığı konular şunlardır:

1- Arşivin ne olduğu, gayesi

2- Arşivin diğer ilimlerle münasebeti

3- Arşiv tasnifleri

4- Türk arşivi ve hususiyetleri

5- Arşiv tarihine umumi bir bakış

6- Modern arşiv telakkisi

7- Dünyanın en meşhur arşivleri" (Ötüken, 1957:17).

² Bilindiği üzere 19.yüzyılın ikinci yarısından başlayarak çeşitlenerek artan bilgi kaynaklarını denetim altına alma çabaları, özellikle Batı Avrupa'da kütüphanecilerin yanısıra çeşitli meslek gruplarından kişilerin bibliyografya hazırlama işi ile uğraşmalarına yol açmıştır. Bu çabaların bir sonucu olarak ortaya çıkan "Societe Bibliograique"nin 1 Temmuz 1878'de düzenlediği uluslararası toplantıda, "dokümantasyon" terimi, belkide ilk kez, bibliyografya kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır. Dokümantasyon sözcüğünün bu anlamı 20. yüzyılın ilk çeyreğine değin varlığını korumuştur.

1952 yılında, Adnan Ötügen tarafından yürütülen kütüphanecilik kurslarından elde edilen başarılı sonuçları takdir eden ilgililer, bu kursların Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde dört sömestre sürecek seçmeli statüde "kütüphanecilik" dersi olarak yeniden biçimlendirilmesini uygun bulmuşlardır. Bundan bir yıl sonra, Ford Vakfı'dan sağlanan çok yönlü desteğin katkısı ile üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimini gerçekleştirecek akademik bir birim Türkiye'de ilk kez Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde kurulmuş olur.

1953-1987 Dönemi:

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde oluşturulan Kütüphanecilik Enstitüsü ile Türkiye'de bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesinde yeni bir dönem başlar. Başlangıçta enstitü, sonraları kürsü ve de bölüm olarak örgütlenecek bu birimin, 1954/55 öğretim yılında ilk öğrencileriyle eğitime başlarken amacı, *"...biri Şark dilleriyle, diğeri garp dilleriyle vücuda getirilmiş yazma ve matbu eserlerin tasnifinde ve çeşitli kütüphanelerin idaresinde vukuf sahibi ayrı tipte kütüphaneciler.."* yetiştirmek diye tanımlanmışken (Soysal, 1983:152), bu amaç Enstitü'nün 20 Nisan 1956'da yürürlüğe giren Yönetmeliği'nin 1. maddesinde daha da olgunlaştırılarak *"...kütüphanecilik öğretimi ve araştırmaları yapmak, neşriyatta bulunmak, ehliyetli kütüphaneciler yetiştirmek..."* şeklini almıştır (Ötügen, 1957:29-30). Yine bu Yönetmeliğe göre öğretimin 8 sömestre süreceği ve programı başarıyla tamamlayanların üniversite mezunlarının tüm haklarına sahip olacakları da hükme bağlanmıştır.

Bu dönemde Enstitü'ye kaydını yaptıran öğrencilerden ilk iki yıl boyunca Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki bölümlerden herhangi birine o bölümün asli öğrencileri gibi devam etmeleri, 3. ve 4. yıllarda ise Enstitü öğretim elemanları tarafından verilen kütüphanecilikle ilgili dersleri almaları ve bir tez çalışmasını tamamlamaları istenmiştir. Bu dönemde Enstitü tarafından öğrencilere verilen dersler iki düzeyde tanımlanmıştır (Ötügen, 1957:32-33).

"Başlangıç" düzeyindeki dersler;

- Kütüphaneciliğe Giriş, Kütüphane Malzemesinin Çeşitleri ve Organizasyonu
- Matbaa, Kitap ve Kütüphanenin Tarihçesi, Kitaplardan ve Kütüphanelerden istifade

"İleri" düzeydeki dersler;

- Kütüphanenin Sevk ve İdaresi
- Bibliyografya Nazariyatı, Bibliyografyalar, Müracaat Eserleri
- Fiş Çıkarma (Enstrüksiyon)

- Kataloğa Geçirme: Alfabetik ve Sistemantik Katalog
- Yazma Eserlerin Tasnifine Ait Metotlar
- Periyodikler ve Seri eserler (Devlet neşriyatı dahil)
- Çocuk Edebiyatı
- Okul Kütüphaneleri: Teşkilat ve İdareleri
- Fen ve Teknik Kütüphaneleri
- Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri
- Yazma Eserler Kütüphaneleri: Teşkilat ve İdareleri
- Halk Kütüphaneleri

Ankara Üniversitesi'nde kütüphanecilik öğretiminin başlamasından yaklaşık on yıl sonra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphane Komisyonu başkanı Prof. Dr Cavit Baysun, Fakülte'nin Profesörler Kurulu'na kütüphanecilik kürsüsü kurma önerisini getirmiştir. Profesörler Kurulu'nun 19. 2. 1963 tarihli toplantısında bu öneri benimsenerek karara bağlanmış ve bu karar İstanbul Üniversitesi Senatosu'nun 11.7. 1963 tarihli 108. oturumunda onaylanmıştır (Baysal, 1987:6). Bu sıralarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü'nde doçent olarak görev yapan sayın Ersoy'un yeni kurulacak kürsü hakkındaki görüşleri son derece yapıcı, yapıcı olduğu kadar da uyarıcıdır.

"İstanbul Üniversitesi'nde bir kütüphanecilik kürsüsü kurulacağı haberini almış bulunuyoruz. Bu gerçekten bütün kütüphanecilerin sevinmesini gerektiren bir olaydır.... Yurdumuzda meslekten yetişmiş kütüphaneciye duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Ama Türkiye 'nin mesleki eğitim ve öğretim görmüş kaç kütüphaneciye ihtiyacı olduğu konusunda bugüne kadar hiç bir inceleme yapılmamıştır.... Mesele, sadece ne kadar kütüphaneciye ihtiyaç olduğunu ortaya koymakla kalmıyor; aynı zamanda, personel ihtiyacımızı tesbit edecek standartlardan da yoksun oluşumuz insanı düşündürüyor... Yeni bir kütüphanecilik kürsüsünün başarısında, beş yıldan beridir mezun veren Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünü bitirenlerin durumunun bütün ayrıntıları ile incelenmesi işi, en az Türkiye 'nin kaç kütüphaneciye ihtiyacı olduğunu tesbit edecek araştırma kadar, önemli olabilirdi...Kütüphanecinin kendi bölümünde alacağı mesleki derslerin yanısıra, ilkin genel kültür, sonra da belirli bir konu ile ilgili dersleri alması gerekir sanıyoruz. Bilgi dallarının bütününün temsil edilmediği, bir fakülte veya üniversitenin dışındaki fakülte veya üniversiteden ders alabilme imkanları öğrencilere tanınmalıdır...Öte yandan, tatbiki bilimlerde olduğu gibi, kütüphanecilik nazariyat yanında uygulama yapmayı da gerektirir. Kimya öğrencisi için iyi laboratuvar, tıp öğrencisi için tam teşkilatlı hastahaneler nasıl gerekli görülüyorsa, kütüphanecilik kürsüsünün kurulduğu veya kurulacağı şehirlerde modern anlamda kütüphanel-

er öylesine lüzumludur...Eğitim ve öğretimle unutulmaması gereken gerekli bir nokta da, bütün kütüphanelerimizin, kütüphanecilik kürsüsünden , tabir caizse, komple kütüphaneciler beklediğidir...Bir kütüphanecilik bölümünün kuruluş ve gelişmesi her şeyden önce öğretim üyeleri ve yardımcılarının mevcut olmasına bağlıdır...Örneğin Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Kürsüsü kuruluşu üzerinden dokuz yıl geçtiği halde, öğretim üye ve yardımcıları derslerin sorumluluğunu taşıma ve istenilen başarıya ulaşmada zorluk çekmektedirler...İstanbul'da kurulması düşünülen kütüphanecilik kürsüsünün gerçekleşmesi için, öğretim üyelerini, yardımcılarını, öğretim görevlilerini ve okutmanları bulmak kolay olmayacaktır..." (Ersoy, 1963: 271-273).

İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, 1964/65 öğretim yılı başında, Almanya'da Köln Kütüphanecilik Enstitüsü Müdürlüğü'nden yeni emekli olmuş Prof. Dr. Rudolf Juchhoff'un yönetiminde ilk öğrencilerini kabul eder (Baysal, 1987:6-7). 1968 yılında Prof. Juchhoff'un ölümüyle öğretim elemanı konusunda büyük güçlükler yaşayan Bölüm, 1969-1974 yılları arasında öğrenci alımını durdurmuştur. Kürsünün oluşturulmasında ve mesleğe yaklaşımında Alman geleneğinin ağırlıkta olduğu ifade edilmektedir (Dilek, 1991:72).

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, "Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü" adıyla Ekim 1972'de "bilim uzmanı" yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Enstitü'nün kurucusu Prof. Dr. İlhan Kum, 1970 yılında hazırladığı doktora çalışmasında ülkemizdeki kütüphanecilik sorunlarının her düzeyde kronikleştiğinden söz ederek, yürütülmekte olan lisans düzeyindeki kütüphanecilik programlarının "...*Türk kütüphaneciliğinin sorunlarına çözüm yolları bulabilecek sağlam ve derin mesleki bilgi ve genel kültüre sahip bir uzman kütüphaneciler kadrosunun yetiştirilebilmesi için yetersiz.*" kaldığını ifade etmekte ve bu sorunların ancak "...*çeşitli alanlarda lisans öğrenimi yaptıktan sonra kütüphanecilik alanına gelen öğrencilerin, lisans öğrenimi yaptıkları alanlarda edindikleri geniş ve derin bilgi ve kültüre kütüphanecilik alanında edinecekleri mesleki bilgi de eklenince, kütüphanelerde, öncelikle üniversite kütüphanelerinde ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilebilmeleri.*" ile aşılabileceğini vurgulamıştır (Kum, 1970: 156, 160-161).

1972/73 yılında bilim uzmanlığı düzeyinde 16 öğrenci ile faaliyete giren Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü'nün öğrenci sayısı ikinci yıl 23'e yükselmiştir. Pittsburgh Üniversitesi'nden Thomas Minder ve Dr. Benjamin Whitten gibi ABD'den davet edilen danışmanlarla birlikte görev yapan Enstitü'nün ilk öğretim kadrosunun hazırladığı ders programında şu hususlara ağırlık verilmiştir:

- *Enstitünün amacı, uygulama düzeyinde görev yapacak kütüphanecileri eğitmek olmayıp, mesleğin ihtiyaç duyduğu atılım ve değişimleri yönlendirebilecek ve gerçekleştirebilecek uzman kütüphaneciler yetiştirmek.*
- *Mesleki sorunların çözümünde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanıl-*

ması alışkanlığını kütüphanecilere kazandırmak.

Öğrencilerin ders notlarına olan bağımlılıklarından kurtararak, onlarda bireysel çalışma ve araştırma yürütebilme alışkanlığını yerleştirmek.

- Öğretim yöntemi olarak sınıf içi ve sınıf dışı öğrenci-öğretmen diyaloguna dayalı ve araştırma projeleriyle desteklenen bir yaklaşım izlemek (Çakın, 1997:8).

Bilim uzmanlığı ve doktora programlarından elde edilen başarı, öğretim kadrosunu lisans düzeyinde de öğretime başlanması konusunda cesaretlendirir. Lisans düzeyindeki ilk öğrencilerini Ekim 1974'te kabul eden Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, kısmen oluşumundaki özelliklerden kaynaklanan gerekçelerle, kısmen de parçası bulunduğu üniversitenin öngördüğü koşullandırmalar nedeniyle kendinden öncekilerden farklı bir model oluşturmuştur. Bu farklılıklar arasında başlıcaları;

"geleneksel meslek derslerinin içeriklerinin son gelişmeler ve uygulamalar ışığında gözden geçirilerek zenginleştirilmiş olması,

- Araştırma Yöntemleri, Programlamaya Giriş, Kütüphane Otomasyonu, Sistem Analizi, Görsel-İşitsel Materyaller, İstatistik gibi o zamana kadar ülkemizde kütüphanecilik eğitimi programlarında yer almamış kimi derslerin ilk kez lisans programlarına girmesi,

- Bölüme girme hakkını kazanmış öğrencilerin Hacettepe Üniversitesi 'nin tüm bölümlerinde olduğu gibi bir yıl süre ile Hazırlık Okulu'nda İngilizce öğrenimi almaları zorunluluğu ve ancak yeterlilik sınavında başarılı olmaları üzerine 1.sınıfa kayıtlarını yaptırabilmeleri,

- Sınıf geçme yerine ders geçme esasının benimsenmiş olması. Ayrıca, öğrencilere zorunlu derslerin yanısıra mezuniyetleri için öngörülen toplam krediyi doldurmalarında çok sayıda ders arasından seçim yapabilme fırsatının yaratılmış olması sayılabilir" (Çakın, 1997: 9).

Ankara, İstanbul ve Hacettepe üniversitelerinin kütüphanecilik bölümlerinde, bu dönemde yürütülen lisans programları incelendiğinde baskın temanın kütüphanecilik olduğu görülür. Gerçekte, her üç bölümün lisans düzeyinde uyguladıkları ilk programlarda dokümantalist ve arşivistlerin yetiştirilmesine katkıda bulunacak derslere pek yer verilmemiştir. Söz konusu derslerin lisans programlarında yer alması farklı zamanlarda gerçekleşir. Örneğin İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde ilk dokümantasyon dersi 1969/70 öğretim yılında "Belgebilim ve Bilimsel Danışma" adıyla açılmıştır (Baysal, 1987: 11). Ankara Üniversitesi'nin 1981/82 ders yılı lisans programında "Belge ve Bilgibilim" adıyla açılan bir ders bulunmaktadır (Soysal, 1983: 157). Ankara ve İstanbul üniversitelerinde yürütülen kütüphanecilik lisans programlarında arşivcilik ile ilgili derslerin yer alması 1980'li yılların ortalarında başlar. Hacettepe Üniversitesi'nin 1979/80 öğretim yılı "dersler kataloğunda"

4. yıl öğrencileri için açılmış, her biri birer sömestrelilik "seçmeli" statüde dokümantasyon ve arşiv derslerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. (Hacettepe Üniversitesi Bülteni, 1979: 194).

Kütüphanecilik bölümleri 1980'li yılların başlarında bir yandan uluslararası düzeyde mesleki ve teknolojik gelişmelerden, bir yandan da 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile merkezîyetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılan üniversitelerimize yönelik uygulamalardan önemli ölçüde etkilenerek, ortak politikalar geliştirme gereksinimi duymuşlardır. IFLA'nın "Library Theory and Research" grubunun 22-26 Şubat 1982 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yaptığı seminerde sunulan bildirileri kapsayan, "Değişik Ülkelerde Kütüphane Öğretimi" başlıklı kitabın "önsöz"ünü yazan Alpay, Türkiye'deki kütüphanecilik eğitimine yönelik beklentileri şu sözlerle dile getirir;

"Türkiye 'de...kütüphanecilik bölümlerinin öğretim üyelerinin biraraya gelerek ana hatları ile ortak amaç ve politikaları gerçekleştirecek biçimde eğitim, öğretim ve araştırma programlarını örgütlemeleri, yetiştirilecek elemanların gelecekte birbirleriyle uyumlu çalışmalarını sağlamaları, kütüphaneleri ortak bir sistem içinde örgütlenmelerine yardımcı olmaları gerekecektir..... Yapılacak işlerin önemli alanlarından biri de kanımca kütüphanecilik kavramını açıklığa kavuşturmak, bölüm adlarını, kütüphane, arşiv ve bilgi bilimini kapsayacak şekilde değiştirmek, bu değişmeyi eğitim, öğretim ve araştırma programlarında anabilim dallarını belirleyerek yansıtmaktır. Böylece bu bölümlerden mezun olan gençlerin iş sahası, kamu ya da özel sektör kesiminde kütüphane, arşiv, belge ve bilgi merkezlerini de kapsayacağı için genişleyecektir..." (Alpay, 1983: 6).

Alpay'ın bu önerileri, 1983/84 öğretim yılı içinde biraraya gelen Ankara, İstanbul ve Hacettepe üniversiteleri kütüphanecilik bölümlerinin yöneticilerinin ve temsilcilerinin gündemini oluşturmuş gibidir. Ankara'da çeşitli aralıklarla yaklaşık 5-6 ay kadar süren bu toplantılar sonucunda çağdaş gelişmeler ışığında kütüphanecilik alanında etkin bir lisans programının oluşturulması için hangi derslerin nasıl bir içerikle ele alınması gerektiği tartışılarak ortak bir görüşe varılmıştır.

Kütüphanecilik bölümlerinin kütüphaneciler kadar dokümantalist ve arşivist yetiştirme sorumluluğu taşıdığı, ancak kütüphanecilik programlarında yer alan arşivcilik ve dokümantasyon dersleriyle bunun mümkün olmadığını ifade edilerek, her bölümünün kendi üniversitesi aracılığıyla "kütüphanecilik", "arşivcilik" ve "dokümantasyon-enformasyon" adlarıyla üç anabilim dalı düzeyinde yeniden yapılanmak için Yükseköğretim Kurulu'na başvuruda bulunmaları benimsenmiştir. Böyle bir yapılanmanın o güne değin yaşanmakta olan öğretim elemanı kadrosu konusunda yaşanan sıkıntıları da gidereceği düşünülmüştür.

Kütüphanecilik bölümlerinin üç anabilim dalı düzeyinde yeniden yapılan-

ması konusunda ortak bir görüşe varıldıktan yaklaşık iki yıl sonra bu konu, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Kütüphanecilik-Dokümantasyon ve Arşiv İhtisas Komitesi'nde de tartışılarak uygun bulunmuş ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu aracılığıyla 3.3.1986 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na iletilmiştir. Yükseköğretim Kurulu'nun UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'na 20.6.1986 tarihli gönderdiği cevabi yazıda, talebin olumlu karşılandığı, *""Yükseköğretim kurumlarımızın Kütüphanecilik Bölümleri bünyesinde Dokümantasyon ve Arşiv Anabilim Dallarının ihdası isteğinin üniversitemizce memnuniyetle karşılanmış olup, önerinizin temin edilecek kadrolar sonrası yeni birimler kurulması ile ilgili çalışmalar sırasında dikkate alınacağı."* ifadeleriyle belirtilmiştir.

1988-2001 Dönemi:

Kütüphanecilik bölümlerinin üç anabilim dalında örgütlenebileceği konusunda Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu yaklaşımından bir süre sonra, Türkiye'de bilgi profesyonellerinin eğitimi sürecinde yeni bir döneme girilir. Bu dönemde kütüphanecilik bölümlerinin sorumlulukları, kütüphanecilerin yanısıra oluşturulan yeni anabilim dallarının geliştirdikleri lisans programlarıyla arşivistlerin ve dokümantalistlerin yetiştirilmesini de kapsayacak bir biçimde genişletilmişse de, uygulama aşamasında üniversiteden üniversiteye farklılık gösteren çeşitli örgütlenmeler söz konusu olmuştur.

Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, Arşiv Anabilim Dalı'na ilk öğrencilerini 1988/89 öğretim yılında kabul eder; bundan bir yıl sonra 1989/90 öğretim yılında da Dokümantasyon ve Enformasyon Anabilim Dalı lisans programına öğrenci alınır. Bir süre üç anabilim dalı düzeyinde lisans programları yürüten Bölüm, 20 Ocak 1995 tarihinde Arşiv Anabilim Dalı'na öğrenci alımını öğretim elemanı yetersizliği nedeniyle sonlandırılmıştır. 1999/2000 öğretim yılında da anabilim dallarına öğrenci alımı yerine, Bölüme öğrenci alınması uygulamasına geçilmiştir (Özdemirci:1999).

İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, 1990 yılında biri kütüphanecilik diğeri dokümantasyon ve enformasyon olmak üzere iki anabilim dalı halinde yapılandırılmıştır. Arşivcilik eğitiminin, Kütüphanecilik Bölümü'nün de içinde yer aldığı Edebiyat Fakültesi bünyesinde başlı başına bir bölüm tarafından yürütülmesi uygun bulunmuştur. İlk öğrencilerini 1988/89 öğretim yılında kabul eden İstanbul Üniversitesi Arşivcilik Bölümü'nde yürütülen lisans programı, *"Türkiye'nin tarihi konumunu mevcut malzemenin niteliğini ve Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla ortaya çıkan otuz küsur devletin beklentilerini dikkate alarak hazırlanmış olduğundan modern arşivcilik yanında bilhassa devlet teşkilatı, paleografya ve diplomatik ve belgelerin dili düşünülerek*

Arabça ve Farsçanın belirli seviyede öğretilmesini.." amaçlamıştır. Ancak, *"..eğitim ilk yıllarda bariz bir şekilde tarih ağırlıklı olmuş, heyetin tarihçi üyeleri fiilen kendi sahalarında dersler vermişlerdir... 1992 yılında ilk mezunlar iş bulmakta zorluk çekmişler...Bu durum zaruri olarak programda bazı rotuşları getirmiş...ve..müteakip yıllarda programda çeşitli değişiklikler yapılması ihtiyacı duyulmuştur.."* (İpşirli, 1998:451-452).

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün üç anabilim dalı düzeyinde örgütlenmesi 1993/94 öğretim yılında gerçekleşir. Bu Bölüm'de anabilim dallarına kayıtlarını yaptıran öğrenciler, bir yıl boyunca İngilizce hazırlık programına tabi tutulmuş, başarılı bulunanlar ilk iki yılda kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon anabilim dalları için geliştirilmiş ortak bir programa devam ettikten sonra, üçüncü yıldan başlayarak, kayıtlı buldukları anabilim dalları tarafından yürütülen programlara tabi tutulmuşlardır.

Marmara Üniversitesi'nde Arşivcilik Bölümü, Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız'ın büyük çabaları sonucunda kurulur. İlk öğrencilerini 1988/89 öğretim yılında kabul eden Bölüm'ün amacı, *"...ülkemizin önemle ihtiyaç duyduğu arşivcilik sahasında yetişmiş evrak yöneticilerini, enformasyon uzmanlarını ve arşivcilerini yetiştirmek..."* olarak tanımlanmıştır. Lisans programına başlamadan önce bir yıl İngilizce hazırlık programına devam eden öğrencilerden, dördüncü yıl sonunda alanlarıyla ilgili bir konuda bitirme tezi hazırlamaları istenmektedir (Marmara Üniv., 2004).

1995 yılında, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde yapılandırılan Kütüphanecilik Bölümü'ne henüz öğrenci alımı yapılmamaktadır. Bölüm amacının, *"...öğrencilere gerek kütüphane, arşiv, dokümantasyon merkezleri gibi geleneksel bilgi merkezlerinde gerekse elektronik kütüphanecilik hizmetlerinde başarı ile hizmet verebilecek biçimde eğitilmesi..."* olduğu belirtilmektedir (Atatürk Üniv., 2004).

Bilgi profesyonellerinin eğitilmesinden sorumlu akademik birimlerin, neredeyse her üniversitede farklı bir biçimde örgütlenmiş olması ve ayrıca, 1990'lı yıllardan başlayarak meslek üzerinde etkisini daha yoğun bir şekilde hissettiren bilgi teknolojisindeki gelişmeler, birden çok anabilim dalı düzeyinde yapılmış kütüphanecilik bölümlerini, yaşamakta oldukları sorunlara çözümler bulmak ortak çalışmalar yapmaya zorlamıştır. Öyle ki, kütüphanecilik bölümlerinde yürütülmekte olan eğitim ve öğretimin içeriği ve boyutları, 1997-1999 yılları arasında kütüphane haftalarında ele alınan ve tartışılan başlıca konulardan biri haline gelir (Çakın, 1999: 135). Bu dönemde Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde yürütülen lisans programlarına ilişkin sorunlar ile bu sorunların çözümü konusundaki öneriler, 2000 yılında *Türk Kütüphaneciliği*'nde yayınlanan bir makaleye konu olmuştur. Çakın (2000: 6-8) tarafından dile getirilen bu sorunlar özetle şunlardır:

Kütüphanecilik bölümlerinin üç anabilim dalı düzeyinde örgütlenmesi, anabilim dalları arasında benzerliklerden çok farklılıkların bulunduğu düşüncesine dayalıdır. Ancak bu yaklaşım, günümüzde, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler doğrultusunda anlamını önemli ölçüde yitirmiştir. Herhangi bir anabilim dalı mezunu, diğer anabilim dallarına özgü diye düşünülen alanlarda çalışabildiği gibi, son yıllarda özel sektörde daha da artan sayıda istihdam olanağı bulan mezunlarımızdan talep edilen hizmetlerin boyutları, lisans aşamasındaki öğrencilerimize üç anabilim dalına ilişkin bilgi, beceri ve tekniklerin bir bütün olarak kazandırılmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Bölüm adının "kütüphanecilik" olması nedeniyle, hem "arşivcilik" hem de "dokümantasyon ve enformasyon" anabilim dalları kütüphaneciliğin birer alt alanı gibi algılanmaktadır. Bu durum yanlış yorumlara neden olmakta ve daha önce düşünülemeyen sorunlara yol açmaktadır.

Bilgi teknolojisindeki gelişmeler, bir yandan geleneksel bilgi merkezleri tarafından verilen hizmetlerde yapısal değişikliklere neden olurken öte yandan da, yakın zamanlara kadar hiç düşünülemeyen yeni ortamlarda mezunlarımıza çalışma olanakları yaratmıştır. Öğrencilerimizin bilginin ve belgenin yönetimi ile ilgili bu yeni alanlarda etkin bir şekilde görev yapabilmeleri için lisans programlarında yapısal değişikliklere gidilmelidir.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün yukarıda belirtilen sorunların giderilmesine katkıda bulunacak üç maddelik bir öneri paketinin içeriğinde;

I. Lisans düzeyinde üç ayrı anabilim dalında yürütülen ders programlarının yeniden düzenlenerek tek ve ortak bir program çerçevesinde yapılandırılması.

II. Bölüm adının "Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü" olarak değiştirilerek anabilim dallarına öğrenci alınmaması ve yeni öğrencilerin kayıtlarının Bölüm'e yaptırılmalarının sağlanması.

III. Bölüme yeni kayıt yaptıracak öğrencilerin ÖSS puan türünün "Eşit Ağırlıklı" olması'na yer verildiği açıklanmıştır (Çakın, 2000: 9-13).

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tarafından geliştirilen bu öneri paketi, Türk Kütüphaneciler Derneği'nden sağlanan destekle Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü yetkililerinin de yer aldığı ortamlarda tartışılmış ve benimsenmiştir. Hacettepe Üniversitesi tarafından Yükseköğretim Kurulu'na sunulan öneri paketi, Yükseköğretim Kurulu'nun 29 Ocak 2002 tarihli Yürütme Kurulu toplantısında incelenerek, 2002/03 öğretim yılından başlayarak ilgili tüm üniversitelerde uygulanmak üzere kabul edilmiştir.

2002 ve Sonrası Dönem:

Kütüphanecilik bölümlerinin yeniden yapılanmasını öngören Yükseköğretim Kurulu'nun 29 Ocak 2002 tarihli karar, 2002/03 öğretim yılından başlayarak ilgili tüm üniversitelerimizde uygulamaya konulmuştur. Bir bölüm içinde, iki ya da daha çok anabilim dalında lisans programları yürüten Ankara Üniversitesi ile Hacettepe Üniversitesi kütüphanecilik bölümleri, geliştirmiş oldukları yeni lisans programlarının nasıl uygulanacağına yönelik hazırlıklarını tamamlarken, aynı fakülte içinde "arşivcilik" ve "kütüphanecilik" diye iki ayrı bölüm olarak faaliyette bulunan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, bu iki bölümün "Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü" altında birleştirilmesi sürecinde bazı sorunlar yaşanmışsa da, bunlar kısa bir zaman içinde giderilmiştir. Marmara Üniversitesi Arşivcilik Bölümü'nün yeniden yapılanmasında da herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Kamu üniversitelerindeki kütüphanecilik ya da arşivcilik bölümlerinin "bilgi ve belge yönetimi bölümü" olarak yeniden yapılandırıldıkları bu dönemde, bir vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi'nin İletişim Fakültesi'nde, Yükseköğretim Kurulu'nun 8 Mart 2002 tarih ve 4675 sayılı yazısıyla kuruluşu onaylanan, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nün açıldığı görülmektedir. İlk öğrencilerini 2002/03 öğretim yılında kabul eden bu Bölüm'ün amacı, *"...Günümüz bilgi toplumuna ve küreselleşmeye ilişkin eğilimlere ayak uydurabilecek, yeni ekonomi ve e-iş dünyasında görev alabilecek formasyonda, iletişim ve bilgi teknolojilerini kullanmayı bilen, bilginin derlenmesi, analizi, organizasyonu, erişilmesi, aktarılması ve paylaşımına ilişkin görevleri üstlenebilecek, örgüt içinde bilgi döngüsünü sağlayarak bilgi biliminin uygulamasını yapabilecek nitelikli insan gücünü yani bilgi yöneticilerini yetiştirecektir..."* (Sağsan, 2003).

Ülkemizde bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi sorumluluğunu taşıyan tüm akademik birimlerin "bilgi ve belge yönetimi bölümü" olarak yeniden yapılandırılması sonucunda;

Kütüphanecilik, arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon alanları arasında farklılıklardan çok benzerliklerin bulunduğu ve hepsinin temelinde de bilgi ve belge yönetiminin yattığı anlayışı ön plana çıkarılmıştır. Böylelikle, çeşitli ortamlarda farklı ünvanlarla bilgi hizmeti sunan profesyoneller arasında birlikteliği vurgulayan yeni bir anlayışın filizlenmesine ortam sağlanmıştır.

Arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon anabilim dalları lisans programlarının kütüphanecilik bölümleri içinde yapılandırılması sonucu oluşan ve sözkonusu bilim dallarının kütüphaneciliğin birer alt alanıymış gibi tanımlanmalarına yol açan yaklaşıma ve düşünceye son verilmiştir.

Yeni geliştirilen "bilgi ve belge yönetimi" lisans programında izlenen modüller yaklaşımıyla, hem bilgi yönetiminin toplumsal kuruluşlarında hem de

bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda yeni yeni ortaya çıkan ya da çıkacak olan farklı bilgi yönetim ortamlarında bilgi hizmetlerini yürütecek, yönlendirecek ve geliştirecek nitelikte profesyonellerin yetiştirilmesi için gerekli alt yapı daha anlamlı bir biçimde oluşturulmuştur.

Lisans programlarının yükümlülüklerini yerine getiren mezunlara, istedikleri takdirde kütüphanecilik, arşivcilik ya da dokümantasyon ve enformasyon bilim dallarında lisansüstü programlar aracılığıyla "uzmanlaşma" fırsatı yaratılmıştır.

Bölgümlere yerleştirilmek isteyen öğrencilerde aranılan ÖSS puan türünün "Türkçe-Sosyal"den "Eşit Ağırlıklı" ya dönüştürölmesiyle, bölümlere kayıt yaptıracak öğrencilerin niteliklerinde anlamlı bir yükseltme sağlanmıştır.

Bölüm adlarının "bilgi ve belge yönetimi" olarak değiştirilerek yeniden bir yapılanma sürecine girmesi akademik ve mesleki çevrelerde genelde olumlu karşılanmış olmakla birlikte, söz konusu değişim kütüphaneciliğe yönelik "imaj yenileme" amaçlı yapıldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Soysal, 2003:3). Eleştirilerin kökeninde yer alan kütüphaneciliğe ilişkin imaj yenileme düşünce-si, kütüphanecilik bölümlerinin 1980'li yılların sonlarından başlayarak kütüphanecilerin yanısıra arşivlerde, dokümantasyon ve enformasyon merkezlerinde de görev yapacak nitelikte insan gücünü yetiştirdiği gerçeğini gözardı etmektedir. Gerçekte, kütüphanecilik bölümlerinin "bilgi ve belge yönetimi" bölümleri olarak yeniden tanımlanmaları ne kütüphanecilerin ne arşivistlerin ne de dokümantalistlerin kimliklerini ortadan kaldırmaya yöneliktir. "Bilgi ve Belge Yönetimi" kavramı, kütüphanecilik, arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon terimlerinden herhangi biriyle eř anlamlı olduğu için değil, hepsini kapsayabilecek, bir başka deyişle üç alan için de şemsiye terim rolünü oynayabilecek, nitelikte olduğu için seçilmiştir. Doğal olarak, bugüne değin olduğu gibi, bundan böyle de Bölüm mezunları kütüphanelerde, arşivlerde ve dokümantasyon merkezlerinde kütüphaneci, arşivist, dokümantalist olarak görev yapacaklar ve sorumluluklarının gerektirdiği ünvanları taşımaya devam edeceklerdir (Çakın, 2002:6).

"Bilgi ya da belge yöneticisi" ünvanı, çeşitli bilgi merkezlerinde görev yapanlar kadar, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ortaya çıkan, bilginin ve belgenin yönetimini gerektiren yeni hizmet ortamlarında da görev yapan ya da yapacak bilgi profesyonelleri için bir üst kimlik konumundadır. Nasıl hukuk fakültelerinden mezun olanlar avukat, yargıç, savcı, noter olmadan önce "hukukçu" iseler, bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun olanlar da, benzer bir yaklaşımla, kütüphaneci, arşivist, dokümantalist ya da başka bir ünvanla tanımlanmadan önce "bilgi ve belge yöneticileri" olacaklardır (Çakın, 2002:6).

Sonuç

Ülkemizde bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesine yönelik anlamlı ilk girişimin John Dewey'nin 1924 yılında hazırladığı raporda yer alan önerilerle başladığı kabul edilirse, bu konudaki çabalarımızın Cumhuriyet ile yaşıt olduğunu söyleyebiliriz. Toplam seksen yılı bulan bu sürecin yaklaşık ilk otuz yılı, üniversite düzeyinde bilgi profesyonelleri eğitimine geçişin alt yapısını hazırlanmasına katkıda bulunan kısa ya da uzun süreli kurslarla geçmiştir.

İlk olması nedeniyle Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü bir yana bırakılırsa, üniversitelerimizde bilgi profesyonellerini yetiştirme sorumluluğu taşıyan akademik birimlerden hiçbiri, ilgili alanlarda ülkemizin insangücü gereksinimi dikkate alınarak ulusal düzeyde belirli bir plan ve program çerçevesinde kurulmamıştır. Sözkonusu akademik birimlerin ortaya çıkmasında, genellikle, kendilerini bu işe adanmış ve büyük bir özveriyle çalışmış insanlarımızın çabalarının yanısıra, yurt dışından sağlanan öğretim elemanı desteği, özellikle ilk üç kütüphanecilik bölümünün oluşumu aşamasında, son derece etkili olmuştur.

Türkiye'de bilgi profesyonellerinin eğitimi sürecinde öncelik, kütüphanelerde görev yapacak elemanların yetiştirilmesine verilmiş ve bu eğilim, F. E. Karatay tarafından düzenlenip yürütülen kurslardan başlayarak devam eden girişimlerde baskın amaç olarak varlığını korumuştur. Kütüphanecilik eğitiminin üniversite ortamına taşınmasından sonra da arşivcilik ve dokümantasyon konularının bazen seçmeli, bazen zorunlu statüde dersler olarak programlarda yer alması, her iki alanın da ülkemizde uzun bir süre kütüphaneciliğin birer alt alanlanymış gibi algılandığını göstermektedir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yol açtığı üniversitelerimizin merkezietçi bir anlayış doğrultusunda yapılandırılması çalışmaları, 1980'li yılların başlarında kütüphanecilik bölümlerinin biraraya gelerek lisans programlarına ilişkin sorunları tartışmalarına ve ortak politikalar geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Kütüphanecilik bölümlerinin üç anabilim dalı düzeyinde örgütlenmeleri ve her anabilim dalı için ayrı bir lisans programını uygulamaya koymaları bu çabaların bir sonucudur. Ancak bu dönemde İstanbul Üniversitesi örneğinde görüldüğü üzere farklı bir uygulamaya da tanık olunmuş, arşivcilik eğitimi ve öğretimi Edebiyat Fakültesi içinde kütüphanecilik gibi başlı başına bir bölüm olarak yapılandırılmıştır.

1990'lı yıllarda bilgi teknolojisindeki gelişmelerin yanısıra bilginin ticari bir meta haline dönüşerek üretimde ve verimlilikte ön plana çıkması, gelişmiş birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de, bilgi profesyonellerini yetiştirme yükümlülüğünü taşıyan akademik birimleri, toplumsal değişimin yönünü ve boyutlarını mesleki çıkarlar çerçevesinde yorumlayarak istendik nitelikleri öğrencilere aktarılmasını zorunlu kılmıştır. Hacettepe Üniversitesi

Kütüphanecilik Bölümü'nün bu doğrultuda girişimi ile başlayan yeniden yapılanma süreci, ilgili kuruluşların da destekleri sağlandıktan sonra Yükseköğretim Kurulu tarafından 2002 yılında onaylanmıştır. Ülkemizde bilgi profesyonellerinin eğitim konusundan gerçekleştirilen bu değişikliğin mesleğimize getirişinin ya da götürüşünün ne olacağını zaman gösterecektir.

Sonuç olarak, Türkiye'de Cumhuriyet'le başlayıp süregelen bilgi profesyonellerinin eğitimi sürecinde yaşanılmış bir çok sorun olmasına karşın, edinilmiş birçok başarı söz konusudur. Her girişim, yeni umutlar oluştururken hiç kuşkusuz sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Ancak bu durum bilgi profesyonellerinin eğitiminde kaçınılmaz olmalıdır. Çünkü bilgi profesyoneliği gibi uygulama yönü ağırlıklı her meslek grubu, sürekli ve zaman zaman da son derece hızlı bir şekilde değişmekte olan koşullar dikkate almak zorundadır.

Kaynakça

- Alpay, Meral (1983). *Değişik Ülkelerde Kütüphane Öğretimi* (Seminer: 25 Şubat 1982). İçinde, Önsöz. Çev: Gülen Olut, İstanbul: Formül Matbaası.
- Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü. [Çevrimiçi] <http://fenedebiyat.atauni.edu.tr/bolumler/kutuphanecilik.htm> [20 Eylül 2004]
- Aybaş, O. Tekin. (1971). *Dokümantasyon Tarifi ve Tarihi Gelişimi*. Ankara:Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.
- Baysal, Jale. (1987). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün Yirmi Yıllık Tarihçesi 1964-1984*. İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Dergisi Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları, 1, 5-15.
- Baysal, Jale. (1992). *Kitap ve Kütüphane Tarihi'ne Giriş*. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Binark, İsmet. (1980). *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Çakın, İrfan. (1997). 25. Yılında Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü. İçinde, *Kütüphanecilik Bölümü 25. Yıl'a Armağan*. Ankara: H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü. 7-31.
- Çakın, İrfan (1999). *Kütüphanecilik Eğitimi ve Yeni Hedefler*. İçinde, 21. *Yüzyıla Doğru Türk Kütüphaneciliği*: 35. Kütüphane Haftası Bildirileri (15-21 Mart 1999, Ankara). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. 135-146.
- Çakın, İrfan (2000). *Bilgi Profesyonellerinin Eğitiminde Yeniden Yapılanma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. Türk Kütüphaneciliği, 14(1): 3-17
- Çakın, İrfan (2002). Kütüphanecilik Bölümleri: Yeniden Biçimlenirken. *Düşünceler*, (58), Kasım, 3-9.
- Dilek, Hülya. (1991). *Kütüphanecilik Biliminin Kapsamı ve Türkiye'de Durum*. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü. (Basılmamış Yüksek Lisans tezi).
- Ersoy, O. ve Yurdadoğ, B.U. (1963). *Education for Librarians hip Abroad in Selected Countries: Turkey*. Library Trends, 12(2):205-210.
- Ersoy, Osman. (1963). *İstanbul Üniversitesinde Kurulacak Kütüphanecilik Kürsüsü Konusunda Düşünceler*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 20(3-4) Temmuz-Aralık 1962'den Ayrı Basım, 271-274. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ersoy, Osman. (1969). *Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümü'nün Onbeş Yılı*. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 18(4), 228-231.

- Hacettepe Üniversitesi Bülteni* 79/80. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1979.
- İtşirli, Mehmet. (1998). *Arşivciliğin Meslek Haline Getirilmesi. İçinde*, I. Milli Arşiv Şurası (Tebliğler - Tartışmalar), 20-21 Nisan 1998 Ankara. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 12. 447-456.
- İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. (2004). Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. [Çevrimiçi] http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/edebiyat/p3a8_III.html [7 Eylül 2004]
- Kum. İlhan. (1970). *Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi*. Ankara: A.Ü. DTCF Kütüphanecilik Bölümü. (Basılmamış Doktora Tezi).
- Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümü Bitirme Tezleri Kataloğu* (2004). [Çevrimiçi] <http://fef.marmara.edu.tr/BBY/index.htm> [20 Eylül 2004]
- Ötügen, Adnan. (1957). *Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihiçesi*. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 6(1-2): 1-35.
- Özdemirci, Fahrettin. (1999). *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Arşiv Eğitim-Öğretim-i'nin Kısa Geçmiş ve Yeri*. [Çevrimiçi] http://archimac.org/JAS/JAS2001/JAS03_09.spm. [19 Eylül 2004]
- Sağsan, Mustafa. *Bilgi Yönetiminin Kavramsal Çerçevesi ve Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü*. [Çevrimiçi] <http://lib.baskent.edu.tr/unak/sagsan.ppt>. [23 Eylül 2004]
- Soysal, Özer. (1983). *Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitiminin Temel Sorunları*. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 32(4): 149-162.
- Soysal, Özer. (2003). "Kütüphanecilik" yoksa "Bilgi ve Belge Yönetimi" mi? *Düşünceler*, (59) Haziran, 2-10.
- Stieg, Margaret F. (1992). *Change and Challenge in Library and Information Science Education*. Chicago: American Library Association.

Summary

Education of qualified manpower to undertake professional duties in the information centers in Turkey goes as far back as the foundation of the Republic. The departments of librarianship in Turkey have for long been referred as the major establishments, educating information professionals to work in libraries, archives and documentation centers. This study aims to establish the significant trends in this process of education with due respect to the periods they were implemented.

1923 - 1952 Period: Based on the findings of two reports prepared by John Dewey in 1924 and that of H. Zübeyr Koşay in 1925, promising young men were sent abroad to study librarianship. Upon their return, courses were opened first in Istanbul then in Ankara in order to educate for modern librarianship. Among these courses, that of Adnan Ötügen particularly needs to be emphasized as it led to the formation of the Department of Librarianship at the University of Ankara in 1953.

1953 - 1987 Period: The formation of the department of librarianship at the University of Ankara marks the beginning of a new era in the education of

information professionals in Turkey. This was followed by the department at the University of Istanbul in 1963, and another one at the University of Hacettepe in 1972. All of these departments received foreign assistance in the early years of their operations by employing specialists from the USA (in the case of Ankara and Hacettepe universities) and Germany (in the case of Istanbul University) as academic staff. The curriculum of each department had particularly been designed to educate for library work; neither one of them had a course on archive and documentation at the very beginning. The inclusion of these courses in curricula took place later in time.

1988 - 2001 Period: The major event of the period was reorganisation of the departments of librarianship into three divisions as library studies, archive studies and, documentation and information studies. The departments aimed to produce graduates in such a way that they will have a basic understanding of information work as a whole while at the same time they will be specialist in one of the divisions. Therefore, divisional curricula stemmed from a common core, supported by elective or specialised courses.

2002 - to the Present: Divisional reorganisation of the department of librarianship failed to meet the expectations of information market and that of academic staff. Proposals for different educational structure for information professionals became one of the the major issues discussed at the meetings of Library Weeks from 1997 to 1999. In the year 2000, the department at the University of Hacettepe proposed to change the name of the departments into "information and record management" and at the same time to initiate a modular based undergraduate program for information professionals. The proposal was generally welcomed and put into application from the beginning of 2002/03 academic year by all the departments concerned.